

A SZEMÉLYES ADATOK VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS ISMERETEK OKTATÁSA A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEMEN

INTRODUCTORY COURSE ON PERSONAL DATA PROTECTION AT UNIVERSITY OF SZEGED

Dr. Alexin Zoltán¹

Összefoglaló: A magyar társadalom egyre inkább igényli azt, hogy a felsőoktatásból kikerülő szakemberek ne csak alapos szakmai tudással rendelkezzenek, hanem fogékonyak legyenek a társadalmi problémák iránt is. Az informatika a társadalmi élet valamennyi területén jelen van, ezért fontos lenne az informatika alkalmazásának társadalmi kérdéseivel is megismertetni a végzősöket. Egyik kínálkozó lehetőség a személyes adatok védelmével kapcsolatos jogi és társadalmi ismeretek oktatása. Az adatfeldolgozás, amikor azonosítható személyek adatait dolgozzák fel, konfliktusba kerül az Alaptörvényben biztosított személyes adatok védelméhez való joggal, ezért hasznos, ha a hallgatók megismerik ennek a jogi környezetét. Szegeden korábban is volt szabadon felvehető adatvédelem kurzus, azonban annak a tematikája nagyon szűk volt, szemeszterenként három alkalomra összesűrítve az adatvédelmi törvény fontosabb gondolatait taglalta. Az új kurzus tematikája ennél szélesebb körű, ismerteti az Európai Unió legfontosabb jogi dokumentumait, a fontosabb magyar jogszabályokat, tájékoztat folyamatban lévő európai kutatási projektekről. Egy kutatásaitikával foglalkozó fejezet is helyet kapott a jegyzetben. A jog és informatika tudománynak van egy közös határterülete, az ún. IT law, az informatikai jog, amely a személyes adatok védelmén túl olyan fontos kérdésekkel is foglalkozik, mint a határon átnyúló információs szolgáltatások, a szellemi tulajdonhoz kapcsolódó, illetve a szoftver jogok, a számítógépes szolgáltatások üzemeltetőinek és felhasználóinak felelősségi kérdései. A társadalmi igény ellenére az ilyen ismeretek oktatása hiányzik, ezért további előrelépések várhatók, a szegedi jogi karral közös oktatásban.

Kulcsszavak: személyes adatok védelme, informatikai jog, információszabadság, egészségügyi adatok

Abstract: Hungarian society increasingly demands that professionals leaving the higher education shall have not only sufficient knowledge on IT but they have to be also sensitive towards societal questions as well. IT is widespread all over the societal life therefore it would be important that societal problems of application of IT are presented to the graduates. One opportunity is educating legal and societal knowledge connecting with personal data protection. Processing data, when identifiable persons' data are processed may conflict with the right to protection of personal data provided by the Basic Law, therefore it is useful for the students becoming aware of this legal environment. There was a preceding optional course on data protection in Szeged but its content was very narrow, it discussed only the Hungarian Data Protection Law, condensed the material to three occasions in a semester. The topics of the new course are wider it presents the most important legal documents of the European Union and most important legal rulings of the Hungarian state, and informs students about recent European research projects. One chapter is dealing with medical research ethics. Legal and IT science has a common frontier, called IT law, that is dealing with such questions like cross border informatics services, intellectual property (e.g. software) rights, legal responsibility of electronic service providers and of their clients beyond personal data protection. Despite of the demand from the society this knowledge is not educated therefore new developments can be expected in this direction in cooperation with the Faculty of Law.

Keywords: personal data protection, IT law, freedom of information, medical data

1. Bevezetés

Az elmúlt években az informatikushallgatók képzésében a szakmai tárgyak jelentősége folyamatosan növekedett, ami együtt járt a nélkülözhető ismeretek oktatásának beszűkülésével. A korábbi matematikaoktatás anyaga mára jelentősen lecsökkent, a társadalomtudományokba bepillantást engedő közismereti tárgyak kiszorultak a képzésből. Ennek következtében a frissen végzett informatikusok tájékozottsága és érzékenysége a társadalmi problémák iránt jelentősen

---

¹ Szegedi Tudományegyetem, Természettudományi és Informatikai Kar, Szoftverfejlesztés Tanszék,
alexin@inf.u-szeged.hu.

visszaesett. A gazdaságilag független karokra alapozott oktatási rendszer sem kedvezett annak, hogy átktatással lehessen bővíteni a felvehető tárgyak kínálatát.

Az informatikai szakmának ugyanakkor jelentős a társadalmi beágyazottsága, hiszen a társadalmi élet minden területén használnak elektronikus adatfeldolgozást, elég csak a bank- és adórendszerre, az igazságszolgáltatásra, az államigazgatásra, az egészségügyre vagy a társadalombiztosításra gondolnunk. Az elektronikus adatfeldolgozás bonyolult kölcsönhatásban áll az érintettek információs jogaival, ezért egyáltalán nem igaz az, hogy ami technikailag lehetséges, azt jogsérelem nélkül meg lehet valósítani. A gyakorlatban megvalósítható adatkezelési tevékenységeket jogszabályok korlátozzák, és bizonyos alapvető jogokat biztosítanak az érintettek számára.

Magyarországon az adatvédelmi törvény igen szigorú, a gyakorlatban mégsem működik igazán, a törvényben leírt jogokat nem könnyű érvényesíteni. Ügyfélként, folyamatosan szembesülünk érdektelenséggel, tájékoztatlansággal, a rendszer állandósult diszfunkcióival. Ez a társadalmi igény indokolja azt, hogy a képzésbe bekerüljön az adatvédelmi ismeretek oktatása.

A Szegedi Tudományegyetem jogászképzésében az adatvédelem kérdése az Alkotmányjog előadásban szerepel egy-két alkalom erejéig. Az informatikai tanszékcsoporthoz is volt már adatvédelemmel kapcsolatos nem kötelező kurzus, egy meghívott budapesti előadó jóvoltából. Az utóbbi időben azonban már nem akarta vállalni az ideutazást.

A mesterképzés tematikájának kialakítása jó lehetőséget adott arra, hogy az oktatásba új tárgyak kerüljenek be. A szerző törekvése arra, hogy legyen egy szélesebb látókörű adatvédelemmel foglalkozó kurzus, szerencsésen találkozott a tanszékcsoporthoz törekvésével. Ennek eredményeként került sor arra, hogy előbb a gazdaságinformatikus mesterszakosok számára kötelező, majd később a programtervező matematikus mesterszakosok számára kötelezően választható tárgy lett a személyes adatok védelme előadás heti 2 órás időkeretben.

Nemcsak a személyes adatokat kell védeni! Minden jelentősebb cég birtokában vannak olyan – személyekhez nem kapcsolható – adatok (fejlesztések, találmányok, üzleti stratégiák stb.), amelyek bizalmas kezelése kulcsfontosságú a cég életében. Az adatok fizikai védelme, és a védelmet biztosító szervezeti intézkedések mindkét esetben hasonlóak. Így a személyes adatok védelméhez kapcsolódó alapvető jog biztosítása és az üzleti élet adatvédelmi érdeke kapcsolódnak egymással, bár ez a kettő nem ugyanaz és nem azonosak a vezérlő elveik.

A fontosabb adatvagyonot kezelő cégeknél és egyes állami intézményeknél belső adatvédelmi felelőst neveznek ki, aki megtervezi az adatvédelmi stratégiát, kialakítja a megfelelő szervezeti rendszert és megköveteli a jogszabályok betartását. Ez a szakember jogi vagy informatikai végzettséggel kell rendelkezzen. Az általános gyakorlat az, hogy az informatikai osztály vezetőjét kéri fel erre a feladatra. Ez is indokolja, hogy az informatikusok képzése bővüljön ezzel a témakörrel.

A képzésben nehézséget jelent, hogy a hallgatók általában kevésbé tájékozottak jogi kérdésekben, így a képzés előbb egy bevezetőt kell adjon a jogrendszer működésével kapcsolatban, és csak ezután kerülhet sor a tananyag ismertetésére. Az elinduló folyamatnak hosszabb távú következményei is várhatók, ugyanis a jogászok képzésében is felmerül hasonló igény, és érdemes lenne összehangolni a két képzést. Szegeden elkezdődött egy ilyen együttműködés a jogi karral.

A fejlett európai országokban az 1990-es években alakult ki egy önálló tudományág, amelynek információs technológiai jog (IT law) a neve és nem csak az adatvédelem kérdéseit, hanem a határokon átnyúló elektronikus szolgáltatások jogát, a felelősségi viszonyokat, a médiaszolgáltatásokat, a szellemi javakhoz kapcsolódó jogokat (pl. szoftver) is magába foglalja. Az adatvédelem oktatásának elkezdése hosszabb távon nyitást jelen az informatikai jog felé, amelynek fontos szerepe lehet a széles látókörrel rendelkező informatikusok képzésében. Elsősorban a mesterképzés az a terület, ahol az új kurzusok megjelenhetnek.

2. Az adatvédelmi ismeretek oktatása

A szerző 2004-ben kezdett el az adatvédelem emberi jogi kérdéseivel foglalkozni. Ennek egyik előzménye a szegedi SZOTE-PACS orvosi képarciváló- és továbbító rendszer fejlesztése volt (Kuba et al 1997), valamint az e munka során szerzett tapasztalatok. Az adatvédelmi kérdések közül, az egészségügyi személyes adatok kezelése veti fel a legtöbbet, ugyanis e különleges személyes adatok

megismerésének, használatának, továbbításának illetve összekapcsolásának komoly hatása van az emberi méltóságra. Jelenleg azonban ezt nem igazán respektálja sem az informatikai sem az orvosi szakma.

Számos általános probléma, amely az adatvédelemmel kapcsolatos, például a tájékoztatás hiánya, az adatvédelmi ismeretek hiánya, emocionális érzéketlenség, amely a hétköznapi életben is zavaró, az egészségügyben azonban az emberi jogok súlyos sérelmét okozhatja. Tehát, az egészségügyi adatvédelmi rendszer amolyan állatorvosi lóként felnagyítva mutatja be azokat a társadalmi problémákat, amelyeket szükséges lenne megoldani.

2.1. Az adatvédelemmel kapcsolatos tananyagfejlesztés

A Veszprémi Egyetem és a Szegedi Tudományegyetem 2009-ben konzorciumot hozott létre, annak érdekében, hogy szabadon elérhető, jó minőségű elektronikus tananyagokat fejlesszenek ki az informatikushallgatók képzésének támogatására. Ennek előzményeként az oktatókat felkérték egyetemi jegyzet tervek benyújtására, amelyekből a legalkalmasabbakat egy pályázatba beépítették. A szerzőnek már volt egy korábban elkészített koncepciója, amit benyújtott. Az adatvédelem egyetemi jegyzet a végső pályázatba is bekerült, amely azután a projekt elnyerte az NFÜ támogatását. Ennek köszönhetően 2011-ben már egy formázott, lektorált elektronikus jegyzet kerülhetett a hallgatók kezébe. A jegyzet hamarosan felkerül a <http://www.tankonyvtar.hu> weboldalra is.

A jegyzettel szemben a szerző azt a követelményt támasztotta, hogy minél több kérdésre adjon választ, ne egyszerűen csak ismereteket közöljön magyarázat nélkül. Ezért került a jegyzet elejére egy általános bevezető a jogalkotásról, a magyar jogszabályok felsorolásáról, a hatályosságról, a bírósági rendszerről. Számos nyilvános honlap is szerepel a jegyzetben, ahol további részletes információkhoz juthatnak az érdeklődő hallgatók. A jegyzet egy külön fejezetben tárgyalja a definíciókat és meghatározásokat nem hallgatva el azt, hogy némely esetben egy-egy vitát az Alkotmánybíróság döntött el, és azt sem, hogy még mindig vannak megoldásra váró problémák. A nemzetközi jogi dokumentumok bemutatása egy külön fejezetet kapott, amely előbb az ENSZ, majd az Európai Unió alapvető dokumentumait ismerteti, megemlítve a nemzetközi egyezmények ellenőrzési rendszerét, a jogorvoslat lehetőségét, olyan európai fórumokat, ahol panaszt lehet emelni jogsérelem esetén.

Az adatvédelem e háttérének megismerése után kerül csak sor a magyar adatvédelmi törvény fontosabb paragrafusainak ismertetésére. A jegyzetben néhány alkotmánybírósági határozat is szerepel, amely meghatározta a törvény mai alakját. Ezt követi néhány nagyobb államigazgatási adatbázis felsorolása jogszabályi környezetükkel együtt. A különleges személyes adatok kezelésére szigorúbb előírások vonatkoznak. E területen két speciális adattípust különböztet meg a jog: a bűnügyi és az egészségügyi személyes adatokat. Az egyéb különleges személyes adatok kezelését (pl. faji eredet, nemzetiségi hovatartozás, politikai vélemény, szakszervezeti tagság, szexuális szokások) a törvény tiltja. A bűnügyi adatkezelés rendszere egy 2009-es alkotmánybírósági határozat után jelentősen megváltozott. A társadalom alapvető érdeke a biztonság, és ez megköveteli adott esetben kényszerintézkedések alkalmazását. Az a hozzáállás azonban, hogy az egészségügyben is törvényi kényszer alapozza meg az adatkezelést – azaz a páciensek ugyanúgy kényszerintézkedés alatt állnak, mint a bűnözők – az Európai tagállamoktól teljesen idegen. A jegyzet részletesebben foglalkozik az egészségügyi adatok kezelését előíró törvénnyel, a törvény szövegére leginkább hatást gyakorló alkotmánybírósági határozatokkal. Az egészségügyi rendszerben is találhatók országos adatbázisok, amelyek már a létezése is jelentős emberi jogi problémákat vet fel. A jegyzet ismerteti az ezekre vonatkozó magyar jogszabályokat.

A továbbiakban a jegyzet témát vált, és az adatvédelem tágabb társadalmi összefüggéseit igyekszik érzékeltetni. Először is bemutat néhány jelentős személyiséget az Európai Unióból, akik sokat tettek az adatvédelmi jog alakításáért, fejlesztéséért. A korábbi angol adatvédelmi biztos asszony, Elizabeth France, és a jelenlegi német szövetségi adatvédelmi biztos Peter Schaar ilyen magasan kiemelkedő személyiségek. Rövid méltatásuk másokkal együtt a jegyzetben megtalálható. A következőkben négy európai uniós kutatási projekt rövid bemutatása szerepel a jegyzetben, amely tájékoztatást nyújt arról, hogy merre halad az Európai Unió, mik a legjelentősebb és megvitatásra váró kérdések. Ezekben a projektekben általában nem volt magyar résztvevő, ami sajnálatos, és mutatja azt a szakmai érdektelenséget, ami a témát övezi. Mivel az egészségügyben jelentős mennyiségű adatot tárolnak

kényszerintézkedésként, ezért hasznos, ha ezen adatok orvosi kutatási felhasználásának körülményei is bemutatásra kerülnek. Nem meglepő, hogy ha az adatgyűjtéshez sem kellett hozzájárulás, akkor a létező adatok kutatási felhasználásához sem kell. Ebben is egyedülálló a magyar jogrendszer, ugyanis ez a megközelítés az EU más tagállamaiban elfogadhatatlan. A jegyzet bemutatja az orvosi kutatásaitika jelentősebb nemzetközi dokumentumait és elfogadott szabályait. Egy következő fejezet a biometrikus azonosítási módszerek egy áttekintését adja. A biometrikus azonosítás lényege, hogy nem kell valamilyen külső tárgy a személyazonosításhoz, hanem maga az emberi test az azonosító, annak bizonyos része, fizikai jellemzője, amely hordozza az azonosításhoz elegendő információt. Ebben rejlik a veszélyessége is, ugyanis bár a használnak kényelmes, pl. az ujjlenyomatát mindig magánál hordja, ugyanakkor a rejtett (titokban tartott) azonosítás lehetősége is adott. Így folyamatosan megfigyelhető például egy személy mozgása, tevékenysége.

A jegyzet az informatikai biztonság témakörébe is bepillantást enged, bár ez nem tartozik alapvetően a személyes adatok védelméhez. Előbb a kártékony szoftverekkel kapcsolatos ismereteket foglalja össze, az ellenük történő védekezés lehetőségeit, majd pedig a fizikai adatbiztonság megteremtésének intézményi feltételeiről ad egy vázlatos összefoglalást az ISO 27001 szabvány alapján. A személyes adatok azonosíthatatlanná tételét anonimizálásnak nevezik. Ez a művelet olyan adathalmazt állít elő, amely a továbbiakban már nem kapcsolható meghatározott személyhez. Az ilyen adatokra természetesen nem vonatkozik az személyes adatok védelméről szóló törvény. Általában jelentős érdek fűződik a személyes adatok anonimmá nyilvánításához, még ha azok továbbra is egyszerű módon összekapcsolhatók élő személyekkel; ez ugyanis az adatkezelőnek korlátlan felhatalmazást ad, azonban az érintettek számára jelentős kockázatot rejt magában. Az anonimizálás fontosabb kérdései is bemutatásra kerülnek a jegyzetben. Végül, mintegy függelékként az eddigi magyar adatvédelmi biztosok munkássága, fontosabb állásfoglalásaik, elért eredményeik találhatóak.

3. Adatvédelemmel kapcsolatos kutatások és nemzetközi együttműködések

A szerző felvette a kapcsolatot több más, adatvédelmi jogban jártas szakemberrel. Ezek nyomán több publikációra került sor, elsősorban egészségügyi adatkezeléssel kapcsolatban. A szerző számos beadványt nyújtott be a korábbi és a jelenlegi adatvédelmi biztos hivatalához, mintegy tíz alkotmánybírói indítványt is jegyez. A magyar bíróságok előtt négy adatvédelmi pert indított: két nyert és két elveszített per a mérleg. A vesztes perek az Alkotmánybírószágon folytatódnak tovább. Ha szükséges lesz, akkor a strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságán.

3.1. Az egészségügyi személyes adatok védelme

Korábban már szó volt arról, hogy Magyarország az egészségügyi adatok kezelését kényszerintézkedésként valósítja meg. Az ezzel kapcsolatos írárok először Dr. Ábrahám László: Orvosi műhibaperek c. könyvének részeként jelentek meg (Ábrahám és Alexin, 2006). Ez a könyv a jogi karon tankönyvként funkcionál, azok számára, akik felvették az Orvosi műhibaperek c. kurzust. Első elméleti jogi összefoglalása a szerző tapasztalatainak (Alexin, 2007) az Infokommunikáció és a Jog folyóiratban jelent meg: Az egészségügyi adatkezelés megoldatlan problémái címmel.

A legnagyobb egészségügyi adatbázis az Országos Egészségpénztár (OEP) birtokában van. Egyáltalán nem mindegy, hogy itt milyen adatokat tárolnak, és azt hogyan teszik. A szerzőnek sok munkája van abban, hogy a korábbi korlátlan ideig tartó adatkezelést a Parlament korlátozta végül (alkotmánybírói beadvány és az adatvédelmi biztos fellépésére) 5 évben, amit azóta már felemeltek 15 évre. Ez az időtartam már jelentősen sértheti az állampolgárok magánéletét, és egyértelműen szükségtelen.

Az OEP adatkezelésével kapcsolatban folyamatosan jelenlévő probléma az, hogy a támogatás nélküli ellátások adatait is összegyűjti. Erre vonatkozóan alkotmánybírói határozat is van, sőt törvénymódosítás is történt 2009-ben, azonban a személyes adatok iránti éhség olyan nagy, hogy a törvény ellenére Dr. Székely Tamás miniszter egy törvénnyel ellentétes rendeletet adott ki, a támogatás nélküli gyógyszerek személyes adatainak kiereszkolt összegyűjtésére. Az OEP amolyan egészségügyi rendőrségként működik, figyelemmel kíséri az állampolgárok gyógyszerfogyasztását, még ha támogatást nem is ad hozzá (Alexin, 2009a).

3.1.1. Az orvosi kutatások adatkezelése

Az orvosi kutatások nemzetközi szabályozása ügyében az első jelentős dokumentum a Nürnbergi Kódex volt, amely a jogi alapot biztosította a nürnbergi orvosperreket. Ennek a dokumentumnak egy jelentősen kibővített változata volt az Orvosok Világszövetségének 1962-ben kiadott Helsinki Nyilatkozata. Ez a nyilatkozat erős morális követelményeket állított a kutatók elé, de mivel kikényszeríthető jogi kötelezettséget nem jelentett, ezért az Európa Tanács egy nemzetközi egyezményt is tető alá hozott, amely jogi kötelezettséggel is bír az aláírók számára. Az Ovideoi Egyezmény lényegében a Helsinki Nyilatkozat 1997-ben aktuális változatát tette jogi kötelezettséggé. Magyarország az aláíró országok közé tartozik mindkét dokumentum (Helsinki Nyilatkozat, Ovideoi Egyezmény) esetében.

2005 körüli állapotokat jól bemutatja, hogy ekkor Magyarországon még nem volt hivatalos magyar fordítása a Helsinki Nyilatkozatnak és a szerzőnek az Orvosok Világszövetsége segítségével sikerült elérnie, hogy egy alkalmas magyar fordítás megjelenjen az ETT (Egészségügyi Tudományos Tanács) honlapján. Az orvosi kutatásokról szóló nemzetközi szabályozás egyik kulcseleme a kutatásetikai bizottság, amely a beérkezett kutatási terveket véleményezi orvosi etikai szempontból. A korábban említett nemzetközi dokumentumok mindegyike tájékoztatást, önkéntes hozzájárulást és a kutatásetikai bizottság pozitív véleményét követeli meg **minden** orvosi kutatás esetében. Egy 2003-as miniszteri rendelet azonban kizárólag a beavatkozással járó orvosi kutatásoktól követelte ezt meg Magyarországon.

A szerzőnek a *Lege Artis Medicinae* folyóiratban megjelent cikke (Alexin, 2006) után változott a szabályozás és a beavatkozással nem járó kutatások esetén is szükséges lett az etikai bizottság véleményének megszerzése; ugyanakkor a páciensek tájékoztatása és a hozzájárulásuk beszerzése nem. Jelenleg az Alkotmánybíróság folytat eljárást a 129/B/2008. számú indítvány alapján a miniszteri rendelet alkotmányellenességének megállapítása érdekében. Tulajdonképpen az történt, hogy Dr. Horváth Ágnes 2007-ben egy miniszter rendelettel mondta fel az Ovideoi Egyezményt. Ez a gondolkodásmód az új Alaptörvényben is fellelhető. Abban is csak a beavatkozással járó orvosi kutatások önkéntessége szerepel, azaz az emberi testet indirekt módon érintő kutatásokkal kapcsolatban semmilyen emberi jogi feltételt nem támasztanak. Az Európai Unió ún. Alapjogi Chartájában az emberi lényeknek a *teljes testi és szellemi integritáshoz* való joga szerepel, amely magában foglalja a testre vonatkozó személyes adatokkal való önrendelkezést is.

A beavatkozással nem járó orvosi kutatások új rendje nehezen jut el az érintettekhez, ezért volt szükség erre ismételten felhívni a figyelmet az Orvosi Hetilapban (Alexin és Lelovics, 2009). Az orvosi kutatások jogának területén jelenleg megoldatlan a kutatásetikai bizottságok működésének nyilvánossága. A Dél-Alföldi kutatásetikai bizottság egy közérdekű adatok kiadása iránti per utóhatásaként közzé teszi az engedélyezett kutatások fontosabb adatait – hiszen rendelet írja elő ezt; ugyanakkor a Magyarországon fellelhető másik tucat kutatásetikai bizottság nem, beleértve a budapesti székhelyű Egészségügyi Tudományos Tanácsot is. Ez utóbbi közzétesz ugyan bizonyos adatokat, de ezek a potenciális érintettek számára értéktelen adatok és a rendelet sem ezeknek a közzé tételét írja elő. Valójában nem értették meg, hogy mi az adatok közzé tételének célja.

Másik problémát a 2008-ban elfogadott humán genetikai törvény jelenti, amelynek a rendelkezései egyelőre nem igazán éreztetik a hatásukat, ma még esetleges, hogy egészségügyi célból vett szövetminták vagy kutatási célból használt szövetminták esetén az új törvény szerint járnak-e el. Még mindig vannak olyan országos szövetbankok, amelyek nem a törvény szellemében működnek és oda tájékoztatás és beleegyezés nélkül kerülnek be az emberi szövetek (Alexin, 2009c).

3.2. Az EuroSOCAP FP6 projekt

A nemzetközi kapcsolatok közül elsőként az EuroSOCAP projektet kell megemlíteni, amelyben a szerző szakértőként vett részt. Az EuroSOCAP (European Standards on Confidentiality and Privacy in Healthcare) FP6-os kutatási projekt célja az volt, hogy egy szabványt dolgozzon ki az egészségügyi adatkezelés bizalmasságára, amely alapvetően etikai alapokon nyugszik, azonban a hatályos európai jog segítségével elvben jogilag is kikényszeríthető. Nos, a projekt alapvető megállapításai egyeznek a szerzőével – az egészségügyben törvénnyel előírt kötelező adatkezelés kizárólag más személyek

életfontosságú érdekének megóvása miatt lehetséges. Ezt két alesetre szokták bontani: súlyos bűncselekmények üldözésére vagy megelőzésére; illetve súlyos járványok, tömegkatasztrófák, közegészségügyi intézkedések megtételére. Ezekkel a lehetőségekkel kimerültek az állam beavatkozási lehetőségei. E megállapítások alapvetően az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. cikkéből következnek. A projekt befejeződése után hívták meg a szerzőt a The European Privacy Institute tudományos tanácsadó testületébe. Ez egy informális adatvédelmi szervezet, amely az európai adatvédelmi jog megújításához kiírt közmeghallgatáson is képviselte magát.

3.3. A TÁMOP 4.2.8 pályázat

A Szegedi Tudományegyetem és a Szegedi Biológiai Kutatóközpont konzorciuma Szenzorhálózat alapú adatgyűjtés és információfeldolgozás címmel pályázatot nyújtott be az NFÜ TÁMOP programjában. A projekt elnyerte a támogatást, amelyben a szerző egy kisebb adatvédelmi alprojektet definiált, és ehhez a nemzetközi kutató közösségből sikerült bevonni a University of Central Lancashire, Centre for Law, Information and Converging Technologies intézetet. A hamarosan befejeződő projektben adatvédelmi alapkutatások történtek, amelynek egyik eredménye lett egy a magyar adatvédelmi törvény hiányosságait bemutató írás (Alexin, 2010). Ennek angol nyelvű változatát bemutattuk Joseph Cannatacival (a TÁMOP projekt külföldi partnerével) közös írásunkban 2011-ben a Manchesterben megrendezett BILETA 2011 jogi konferencián.

A projekt végére elkészül egy útmutató, amely a szenzorhálózatokkal gyűjtött személyes adatokra vonatkozó hatástanulmány elkészítéséhez ad majd segítséget. A munka aktualitását az adja, hogy az Európai Unió a rádiófrekvenciás eszközökkel történő személyes adatfeldolgozás esetén új szabályozást fog bevezetni. A rádióforgalmazás ugyanis eleve biztonsági kockázatot jelent a lehallgathatóság miatt, és ha nagyobb kiterjedésű a hálózat, akkor az egymással kommunikáló, rádióhullámokat használó eszközökből álló hálózat még sokkal sebezhetőbb lesz. Ezért az Európai Unió adatvédelmi hatástanulmány készítését ajánlotta a már eddig nagyfrekvenciás rádióhullámokat használó technológiák esetén. Új fejlemény, hogy 2011 augusztusa után minden tagállamban kötelező lesz egy ilyen hatástanulmány elkészítése.

A *nyilvános* adatvédelmi hatástanulmány (PIA, Privacy Impact Analysis) egy új eszköz a érintettek védelmének biztosítására, és a szolgáltatók számára is jó lehetőséget teremt az előzetes kockázatbecslésekre, a biztonsági problémák felmérésre, megbecslésére. Az európai adatvédelmi jogba valószínűleg bekerülő eszközt hamarosan meg fogják követelni egészségügyi adatok feldolgozásakor is, mivel ez a legérzékenyebb terület, ahol az érintettek magánéletének védelme kiemelkedően fontos. Az automatikus mérő, illetve adatgyűjtő eszközökkel támogatott életvitel (Ambient Assisted Living) elsősorban az idős, vagy beteg embereket segíti, de előbb utóbb az egészséges emberek kényelmét is szolgálni fogja. Ha nagyobb mértékben elterjed, akkor mindenképpen jelentős erőfeszítéseket kell tenni az eszközök adatvédelmi biztonságának javítására, a problémák elemzésére és megértésére. A szerző külföldi partnerének hathatós segítségével tervezi elkészíteni az útmutatót, a vonatkozó EU előírásokat felhasználva.

4. Kapcsolódás az Európai Unió adatvédelmi szabályozásának megújításához

Az Európai Unióban egyes kérdések nem tartoznak a közös ügyek közé, azaz a tagállamok szabadságot élveznek a saját jogi szabályozásuk kialakításában. Az alapvető jogok biztosítása azonban közös ügy, így a személyes adatok védelmének szabályozásakor is európai irányelvek korlátozzák a tagállamok mozgásszabadságát (Alexin, 2009b). Az Európai Parlament kidolgozott egy adatvédelmi irányelvet, amelyet minden tagállamnak be kell tartania, amikor a saját, nemzeti adatvédelmi törvényét kidolgozza. Az egyes tagállamok megfelelőségéről az Európai Parlament határozatot hoz.

Az EU adatvédelmi irányelvét 1995-ben fogadták el, ezért megérett az idő a megújítására. A technika gyors fejlődése miatt sok fogalom pontosításra szorul, a szabályozásnak finomodnia kell. Egyes eszközök nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket, ezért esetleg kimaradhatnak az új szabályozásból (pl. a Nemzeti Adatvédelmi Nyilvántartás). Ugyanakkor új szabályozási eszközök is megjelentek: pl. az adatvédelmi incidensek bejelentési kötelezettsége, vagy az adatvédelmi

hatástanulmány megkövetelése. Ezek beemelése a minden tagállam számára kötelező jogi keretrendszerbe a közeljövő feladata.

Az Európai Parlament törekvésével párhuzamosan, az Európa Tanács is kezdeményezte az ETS-108 számú, Strasbourgban 1981-ben aláírt adatvédelmi egyezmény megújítását. Így a következő egy-két évben jelentős változások várhatók az európai adatvédelmi szabályozásban. A tagállamok a közösen elfogadott alapelvek bevezetésére egy-két éves határidőt fognak kapni.

4.1. A Tisztességes Adatkezelésért Egyesület

A Tisztességes Adatkezelésért Egyesület 2009. november 6-án alakult meg Budapesten, kezdeményezője Dr. Könyves-Tóth Pál volt, aki a 90-es években az első adatvédelmi törvény munkálataiban meghatározó szerepet játszott. A tagok között szerepel az Európai Bizottság adatvédelmi bizottságába delegált magyar képviselő, adatvédelmi szakemberek néhány fontosabb állami intézménytől, telekommunikációs cégek belső adatvédelmi felelősei, adatvédelmi jogászok és informatikai szakemberek a Pécsi Egyetemről, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemről és a Szegedi Tudományegyetemről. Az egyesület első tevékenysége az volt, hogy az Európai Uniónak az adatvédelmi rendszer megújítása érdekében meghirdetett közmeghallgatására egy angol nyelvű dokumentumot készített. Ez a munka a közmeghallgatás honlapján², illetve az egyesületünk honlapján is elolvasható.³

Az egyesület egyik célkitűzése, hogy idegen nyelvű adatvédelemmel kapcsolatos dokumentumokat fordít le magyar nyelvre és tesz közzé. Így került sor arra, hogy a szerző közlétegye az EuroSOCAP FP6-os kutatási projekt záródokumentumainak magyar változatát, valamint az Európa Tanácsnak az R(97) No. 5. számú, Egészségügyi adatok kezeléséről szóló ajánlásának magyar fordítását. Dr. Könyves-Tóth Pál fordította le magyarra az EU Alapvető Jogok Ügynöksége országjelentését a 25 EU tagállam adatvédelmi helyzetéről (Magyarország is szerepel közöttük); illetve az Európa Tanács ETS-108 számú adatvédelmi egyezményének megújításáról szóló francia nyelvű dokumentumot. Az egyesület az adatvédelmi kultúra terjesztését és az ismeretek nyilvánosságra hozását, közvetítését egyik legfontosabb célkitűzésének tartja.

5. Köszönetnyilvánítás

A szerző köszönetét fejezi ki a Szegedi Tudományegyetem és a Veszprémi Egyetem konzorciuma által elnyert, a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség által finanszírozott, TÁMOP-4.1.2-08/1/A-2009-0008 számú *Tananyagfejlesztés mérnök informatikus, programtervező informatikus és gazdaság-informatikus képzésekhez* pályázati projektjének, mert támogatta az adatvédelmi kurzus alapjául szolgáló *A személyes adatok védelmének jogi, etikai és informatikai kérdései* egyetemi jegyzet elkészítését, és elektronikus kiadását.

Ugyancsak köszönetét fejezi ki a Szegedi Tudományegyetem és az MTA Szegedi Biológiai Kutatóközpont konzorciumának a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség által finanszírozott, TÁMOP-4.2.2-08/1/2008-0008 számú *Szenzorhálózat alapú adatgyűjtés és információfeldolgozás* projektjének támogatásáért, amellyel lehetővé tette, hogy a University of Central Lancashire, Centre for Law, Information and Converging Technologies partnerrel közös adatvédelmi kutatások kezdődjenek.

Valamint a Tisztességes Adatkezelésért Egyesület tagjainak a személyes konzultációkért, a lelkes támogatásukért és önzetlen segítségükért.

Irodalomjegyzék

Alexin, Z. (2011) A szektorális adatvédelmi jog áttekintése (recenzió), Infokommunikáció és a Jog, 2011/1, 42, (28-29).

Alexin, Z. (2010) Adatvédelmi törvényünk – kisebb hibákkal (Data Protection Act – with Minor Mistakes), Infokommunikáció és a Jog, 2010/3, 38, (104-109).

² http://ec.europa.eu/justice/news/consulting_public/news_consulting_0003_en.htm

³ <http://www.tisztessesgeadatkezeles.hu/>

- Alexin, Z. (2009a) Az orvosi vények személyes adatainak kezelése (Processing personal data of prescriptions), *Infokommunikáció és a Jog*, 2009/6, 35, (219-226).
- Alexin, Z. (2009b) Az egészségügyi adatok kezelésének jogi problémái, video recordings (Legal questions of processing personal medical data), *Hackivity 2009, Conference*, Budapest.
- Alexin, Z., Lelovics, Zs. (2009) Etikai kérdések a beavatkozással nem járó humán orvosi kutatásokban, (Ethical questions in non-invasive medical research on human beings) *Orvosi Hetilap*, 150, 37, (1749-1752).
- Alexin Z. (2009c) Anonymization of Health Care Data in Hungary, *Tiss.EU Project Second Workshop, Central European University (CEU), Center for Ethics and Law in Biomedicine (CELAB)*, Budapest, Hungary, 6-7.
- Alexin, Z. (2007) Megoldatlan problémák az egészségügyi adatkezelésben (Unsolved problems in health data processing in Hungary), *Infokommunikáció és a Jog*, 2007/6, 22, (192-201).
- Ábrahám L., Alexin Z. (2006) Egészségügyi adatok védelme, válogatott publikációk (Protecting Medical Data, Selected Publications), Dr. Ábrahám László: *Orvosi műhibaperek* ISBN: 9630604744, (98-168).
- Alexin Z. (2006) Protecting Privacy in Medical Research, *Lege Artis Medicinae*, 16. 6., (594-597).
- Kuba A., Alexin Z., Nyúl L., Nagy A., Csernay L., Almási L. (1997) Orvosi képparchiváló- és továbbító rendszer szoftvere, *Magyar Képfeldolgozók és Alakfelismerők Országos Konferenciájának kiadványa*, Keszthely, Hungary October 4-6, (189-193).